

УДК 1(314/316)+001.9

Олександр Найдьонов**ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПІДХІД ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ, ЛЮДИНИ
ТА ЇЇ МІСЦЯ У ВСЕСВІТІ: АНТРОПНИЙ ПРИНЦИП**

Досягнення постнекласичної науки дозволяють розглядати з філософської точки зору соціальну реальність як суб'єктивно-об'єктивну за своєю суттю. Це об'єктивований внутрішній світ людини. Постнекласична наука змушує всерйоз сприймати і залучати сакральні тексти до філософського осмислення, для покращення соціального цілепокладання та соціальної реальності з точки зору привнесення в неї смислу.

Ключові слова: *постнекласична наука, антропний принцип, соціальні науки, соціальна реальність, Бог, людина.*

Alexander Naydonov**POST-NONCLASSICAL APPROACH TO SOCIAL REALITY,
TO A HUMAN AND HIS PLACE IN THE UNIVERSE: ANTHROPIC PRINCIPLE**

The science is the major modern factor which forms person understanding about social reality. It is accepted to call modern science post-nonclassical because it is based on absolutely other type of rationality, than the previous historical types of sciences. The classical science considered objects as simple systems. The causal explanation was interpreted from positions of a Laplace determinism, as search of the reasons which rigidly and unambiguously cause consequences. As the main requirements to validity of the theory two principles moved forward: confirmation of the theory by experience and evidence of its fundamental postulates.

When each new type of scientific rationality is forming, ontologic and epistemological aspects of philosophical fundamentals of science are change. The nonclassical science is characterized by refusal of a rectilinear ontologism and understanding of relativity of the validity of theories and a picture of the world. The post-nonclassical science investigates difficult human-dimensional systems. It combines search of truth with expansion of ethical regulatives of scientific search. It puts science and the Bible on one basis.

In article attempt to prove in the context of achievements of post-nonclassical science and the formulated anthropic principle situation that the world is created above than humans mind and respectively that the social reality subjective-objective is an objective interior and result and at the same time process of purposeful creation of the Creator and a human as his co-creator.

For achievement of the set research object the author allocates four major achievements of post-nonclassical science: 1) the world develops not linearly and stochastically 2) improbable complexity of the Universe has to be maintained by the operating element 3) achievements of geneticists specify that live organisms are intellectual systems, capable to self-realization, in which mind of huge level is duplicated 4) the anthropic principle – the visible world is created for the sake of the human (life on the earth). Thus, there are strong reasons to claim that the world appeared not by himself and there is an Observer.

«Independence» of knowledge and the world of the subject doesn't exist. Reality of people in the ancient time and our reality in a root differ. The human expands borders of the world (is entropy information). As a result of expansion and deepening of human representations, the world presented by the Creator got dynamics. The big force of representation is necessary that «contrary to evidence» understand that without subject (direct or indirect) there is no object. The social reality is subjective-objective. The human creates social reality.

Keywords: *post-nonclassical science, anthropic principle, social sciences, social reality, God, human.*

Александр Найденов**ПОСТНЕКЛАСИЧЕСКИЙ ПОДХОД К СОЦИАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ, ЧЕЛОВЕКУ
И ЕГО МЕСТА ВО ВСЕЛЕННОЙ: АНТРОПНЫЙ ПРИНЦИП**

Достижения постнеклассической науки позволяют рассматривать с философской точки зрения социальную реальность как субъективно-объективную по своей сути. Это объективированный внутренний мир человека. Постнеклассическая наука заставляет всерьез воспринимать и включать в научный анализ сакральные тексты для их философского осмысления, с целью улучшения социального целеполагания и социальной реальности с точки зрения привнесения в нее смысла.

Ключевые слова: *постнеклассическая наука, антропный принцип, социальные науки, социальная реальность, Бог, человек.*

Соціальна реальність як об'єкт філософського дослідження хвилює уми науковців із часів Платона й Аристотеля. Це пов'язано, у першу чергу, з тим, що людина прагне знайти підвалини правиль-

ного устрою й облаштування свого власного й суспільного життя. Спираючись, переважно, на власне розуміння соціального світу, індивід вибудовує своє ставлення до нього, стратегію, смисл, мету і спосіб життя. Основним сучасним фактором, який формує розуміння людиною соціальної реальності є наука. Хоча джерело усвідомлення оптимальної життєдіяльності суспільства і людини є одним із найбільш дискусійних питань у філософії. Тут не обійтися без світоглядних аспектів розгляду цього питання, яке напряду пов'язане з філософським вченням про буття.

Останні десятиліття засвідчили загострення уваги українськими філософами на питаннях онтології. В українській філософії питання простору і часу, буття, реальності, дійсності, розвитку, становлення тощо досліджується в різних ракурсах – власне онтологічному, гносеологічному, соціальному, аксіологічному, антропологічному, естетичному і т.д. Складно, беручи до уваги обсяг статті, згадати всіх авторів, тому хочеться зупинитися на найбільш вагомих здобутках із нашої точки зору.

Ціла група представників «харківської філософської школи» зробили свій теоретичний внесок в онтологічну проблематику: С. В. Жеребкін дослідив нестабільні онтології у філософській антропології XX-XXI ст. [1], О. М. Кузьм'як ґрунтовно висвітлив репрезентації суб'єктності в постсучасності [2], у дослідженні Н. В. Мальованої є підрозділ присвячений постмодерному розумінню реальності як мовної реальності [3]. Продуктивно й евристично І. В. Степаненко у ґрунтовному дисертаційному дослідженні [4] та у своїх статтях, зокрема [5] розглядає онтологічну проблематику з позицій антропології межі.

Розглядає питання космогонії та організації й функціонування свідомості людини, основні етапи її формування як особистості О. А. Базалук [6]. Із філософських позицій він проаналізував діяльність Людини не тільки на рівні цивілізації, але і в цілісній системі Живого речовини. Запропонована концепція в деяких його твердженнях виглядає досить спекулятивною. Важливими є також праці С. В. Куцепал [7], Г. Є. Аляєва [8] та А. О. Баумейстера [9]. Останній автор, давши докладний аналіз дослідницького зацікавлення філософським загалом України проблемами онтології, робить невтішний висновок: «Онтологічні і метафізичні дослідження ще дуже мало репрезентовані в Україні» [9, с. 37]. Це, звичайно, ускладнює наше завдання осягнення соціальної реальності, яка неминуче базується на більш ширшій теорії філософського тлумачення світу в цілому. Однак не дивлячись на певну неповноту знань у цій ніші філософських досліджень українських науковців, що викликана складністю предмета дослідження, все ж важливо, спираючись на сучасний постнекласичний етап розвитку науки, зробити певні, не виключено що проміжні, висновки щодо природи світу в якому живемо.

Соціальна реальність є предметом уваги багатьох філософів, психологів і соціологів. Видатні мислителі сучасності, такі як Дж. Келлі, Ж. Піаже, А. Шюц, М. Вебер, К. Герген, П. Бергер, Т. Лукман, В. С. Стьюпін, У. Матурана, Ф. Варела, Р. Ватславів, І. Глазерфельд та ін., пропонували своє розуміння соціальної реальності. Українські та російські вчені збагатили окремі боки теоретичної інтерпретації вказаного питання, зокрема потрібно згадати праці В. Ф. Петренка [10], В. А. Гошовської [11], Ю. С. Кравцова [12], І. Ф. Кононова [13], Р. Ф. Шаріпової [14], І. В. Данилевського [15] та ін. Та все ж вирішення певних питань філософського бачення соціальної реальності породжує нові запитання, серед яких є і «вічні»: звідки взявся світ? Навіщо він існує?

У зв'язку з цим у статті ставиться за мету обґрунтувати в контексті досягнень постнекласичної науки і сформульованого антропного принципу тезу про те, що соціальна реальність є суб'єктивно-об'єктивною, це об'єктивований внутрішній світ людини. Соціальна реальність не тільки сприймається, а й активно твориться, змінюється і регулюється людиною. Постнекласична наука змушує всерйоз сприймати і залучати сакральні тексти до філософського осмислення для покращення соціального цілепокладання та соціальної реальності з точки зору привнесення в неї смислу.

Традиція філософського розуміння буття в сучасній українській філософії виросла з радянських часів, коли в умовах однопартійної системи панував повний ідеологічний і методологічний диктат, що для філософії означало бути марксистсько-ленінською, тобто філософією діалектичного й історичного матеріалізму. Остання, як відомо, повністю відкидала метафізику, прагнула досягнути мети: вихолощення глибинного змісту терміну. Марксистські філософи та їх ідейні сподвижники стали трактувати метафізику як «метод пізнання, протилежний діалектиці». Метафізику Ленін протиставляє матеріалістичній діалектиці, щоб відвести людей від роздумів про «Богосферу», про духовний смисл людського буття.

Метафізика – це філософське вчення про першооснови і першопринципи буття світу, про філософський смисл буття. Це теорія про найзагальніші основи буття, про смисл життя та походження людини, що виражається загальними поняттями, які не виводяться безпосередньо з досвіду. Ці поняття відображають «невидимі» простим оком речі з яких народжується проявлений світ. Подібний підхід можна прослідкувати у Парменіда, Платона, Аристотеля, середньовічних мислителів, особли-

во виразно в німецькій класичній філософії. Знаходимо його також у текстах релігій Одкровення. Філософська традиція розуміння метафізики як загальної онтології формувалася на європейському континенті протягом більше двох тисячоліть. У радянській філософії проблема буття, особливо духовного буття людини, політично й ідеологічно була заблокованою, оскільки вже була буцімто вирішеною «всесильним і вірним» максимом-ленінізмом. Можливо саме з цієї причини – відсутності в радянській філософії творчого теоретичного спадку, розглядати буття із урахуванням досягнень усього комплексу людського знання і, насамперед, природничих наук – змушені констатувати низький рівень уваги з боку професійної української філософської думки і, як наслідок, невелику кількість досліджень із цієї актуальної теми.

Однак було б не виправданим перебільшенням трактувати всю радянську філософію як таку, що не мала важливих теоретичних здобутків у царині онтології. Більше того будь-які спроби редукування радянської філософії до її офіційної ідеологізованої версії є однобічними. Онтологічна проблематика із залученням антропологічного підходу продуктивно розроблялася в київській філософсько-антропологічній школі, починаючи із В. П. Іванова, В. І. Шинкарука, В. Г. Табачковського, С. Б. Кримського. Українська радянська філософія, на відміну від ідеологізованої версії, досить успішно займалася філософською інтерпретацією світоглядних імплікацій природничих наук. Так, у колективній монографії В. С. Лук'янець, О. М. Кравченко, Л. В. Озадовська, К. В. Пряженцева, А. В. Беліченко [16] коректно і глибоко розглядають питання дотичні до теми статті.

Проблема походження світу відноситься до однієї із найскладніших філософських тем, оскільки вона безпосередньо пов'язана зі світоглядом людини. Переконавання, як один із елементів світогляду, формуються під дією різних чинників. Звідси світоглядна неоднозначність генези світу і суспільства, оскільки з моменту їх виникнення свідків, принаймні на Землі, не лишилося. Тому поява світу хвилює людську уяву з ведичних часів. Ось як про це йдеться мовою ведичного санскриту у збірці святкових пісень² – Рігведі:

«Хто справді знає, хто тепер розповість,
Звідки виникла ця світобудова?
Боги [з'явилися] після її створення.
[Але] чи хто знає, з чого вона виникла?
З чого виникла ця світобудова, чи створив
[Хто її] або ні?
Хто бачив це на вищому небі,
Той насправді знає. [А] якщо не знає?» [17, с. 72].

Довгий час філософська теорія буття ґрунтувалася на релігійних текстах і навіть домислах людини. Сьогодні на допомогу людині розібратися в цьому важливому питанні прийшла наука в її сучасному постнекласичному варіанті. У контексті нашого дослідження можна виділити щонайменше чотири найсуттєвіших її досягнення: 1) світ розвивається нелінійно і стохастично; 2) неймовірна складність всесвіту повинна підтримуватися керуючим елементом; 3) досягнення генетики вказують на те, що живі організми – це здатні до самореалізації інтелектуальні системи, у яких продубльований розум височенного рівня; 4) антропний принцип – світ створений так, що у принципі припускає можливість появи життя і людини. Тепер дещо детальніше з кожного пункту.

Абсолютизації прогностичної функції науки прийшов кінець. Класична наука породила надію однозначного передбачення майбутнього («Наука – спаситель людства»). Лаплас допускав теоретичну можливість однією короткою формулою описати еволюцію всесвіту, врахувавши всі детерміновані зв'язки та взаємодії «деталей» цієї колосальної «машини». Тепер всесвіт постає як неподільне гармонійне ціле, включаючи й людського спостерігача з його знанням. Нелінійний і стохастичний розвиток світу став загальноновизнаним [18]. У сучасній науці уявлення про лінійну причинність є граничним, абстрактним випадком. Квантова механіка ввела елемент невизначеності в науку і навіть абсолютизувала його, поставивши під сумнів реальність не тільки причинно-наслідкових зв'язків, але й взагалі об'єктивного світу. Щоправда концепція «абсолютної стохастичності» Н. Бора, Л. Розенфельда та ін. не була підтримана А. Ейнштейном, Луї де Бройлем та ін. – «Бог не грає в кості», – підсумовував Ейнштейн. Постнекласична наука, як і Біблія, стоїть на позиціях індетермінізму. Відома теорема Геделя «про неповноту» (неістинність) формально-матеріалістичних теорій, що базуються на строго детерміністських принципах. Також неможливо однозначно передбачити траєкторію поведінки складних систем. Про принцип додатковості Н. Бора можна сказати, по суті, те саме.

² Їх ще називають самхітами (збірки священних гімнів).

Узагальнені Д. Максвелом, Л. Больцманом трактування категорії термодинамічної ентропії показали, що конструктивна еволюція будь-якої термодинамічної системи (підвищення віддачі, зменшення ентропії) неможлива без регулюючого елемента («демона»). Без нього неминуха теплова смерть, перехід до броунівського руху (зростання ентропії). Прогресивна еволюція системи, її розвиток, можливий лише за активної роботи регулюючого елемента – «демона» Максвела. Постулат, який впливав із другого начала термодинаміки проголошував, що без регулюючого елемента «спостерігача» ентропія будь-якого макроскопічного елемента може лише зростати. Цей висновок можна поширити на всесвіт. Щоб уникнути зворотного руху до хаосу (теплової смерті), прогресивна динаміка всесвіту повинна підтримуватися «спостерігачем» – керуючим елементом. Звідси один крок до Вседержителя.

Із розвитком наук інформаційно-кібернетичного циклу (кібернетики, інформатики, теорії інформації, системотехніки, теорії штучного інтелекту), а це до середини ХХ ст. по-справжньому було вирішене питання системного Вседержителя. Упорядкування, ускладнення, розвиток можливі лише в межах кібернетичних (цілеспрямованих) систем, що складаються з підсистем керованих (об'єктів) та керуючих (спостерігачів, «суб'єктів»)³. Грубим ігноруванням напрацювань наук інформаційно-кібернетичного циклу є точка зору, що вся незбагненна складність всесвіту, його краса і гармонія виникли спонтанно чи випадково. У функціонуванні та розвитку всесвіту та його впорядкованих елементів вирішальну роль відіграє Спостерігач (Вседержитель).

Корекцію наукової картини світу з урахуванням Священних писань радикально прискорила генетика. Йдеться про розшифрування ДНК як носія генетичної інформації. У ДНК знаходяться в мініатюрному вигляді тексти (програми), які містять знання, що дозволяють керувати дуже складними процесами аж до самовідтворення. Справа не лише в неосяжній складності генетичного коду. Генетики показали, що послідовність хімічних «літер» коду спадковості несе смисл логічно вибудованої програми зародження та розвитку нової біологічної системи. Ніякої «випадковості» форми, порядку розміщення «літер» генного набору немає, як немає випадковості розташування літер у книзі. Автор розміщує їх зі смислом – так щоб цей смисл був переданий іншим.

Антропний принцип – одне із найвражаючих досягнень постнекласичної науки [19]. Його було сформульовано, коли природознавців зацікавило філософське питання: чому ж світ влаштовано саме таким чином (раніше вчених цікавило, як влаштований всесвіт), тобто чому у всесвіті діють саме такі фізичні закони і чому фізичні константи мають саме такі значення? Науковці прийшли до висновку, що фундаментальні властивості всесвіту як цілісного утворення, які можна спостерігати, нерозривно пов'язані з існуванням життя [20, с. 37]. Ніяких «випадкових» властивостей води, повітря, ґрунту тощо не існує. Усе вивірено до дрібниць – найменше відхилення від зазначених параметрів унеможливує появу й існування живих систем на планеті і найголовнішої з них – людини. Учені виявили, що й фундаментальні властивості матеріального світу (вираженні у значеннях фундаментальних фізичних констант), також пов'язані з живою матерією всесвіту. Незначні зміни констант настільки змінюють умови у всесвіті, що життя в ньому стає неможливим. Таким чином, певні обмеження на фізичні закони і властивості всесвіту, які нині доступні людині для спостереження, доводять існування Спостерігача у ньому. Вседержитель для людини теж визначив роль спостерігача (в певних межах), як своєму співтворцю добра, істини і краси. Ця залежність між наявністю життя і, найголовніше, між існуванням людини (світ влаштовано так, що тільки в таких умовах можливе буття людини) і властивостями всесвіту, які можна спостерігати, й дістала назву «антропний принцип».

Безсумнівним є те, що результати наукових відкриттів можна піддавати різній інтерпретації. Офіційна наука, навіть постнекласична, не заявила, що факт існування Бога доведено (фактом є тільки те, що всі видатні вчені без винятку не були матеріалістами). Великі природознавці не приховували свого світогляду, проголошуючи свою віру чи переконання в існування Бога, Творця, Вищий розум, Абсолют, Архітектора світу, пантеїзм, теїзм, деїзм тощо. Однак досягнення постнекласичної науки дозволяють припустити із високою долею ймовірності те, що світ є створеним Вищим розумом, що в ньому все передбачено для появи й існування життя на Землі, і насамперед, людини на яку Вседержитель покладає надію як на спостерігача і впорядника видимого природного світу. Світ є не детермінованим єдиним цілим, який розвивається нелінійно і за принципом саморганізації, де людині відведена ключова роль. Існує Вседержитель, який спостерігає і підтримує світ у цілеспрямованому руслі. Біблія отримує, таким чином, наукову основу. Досягнення постнекласичної науки досить радикально впливають на світобачення сучасної людини, породжують питання: чи вистачить у людини

³ Кібернетика в умовах радянського режиму завдавала непоправної шкоди атеїзмові, через що оголошувалася лженаукою, служницею імперіалізму.

сил привести свої переконання у відповідність із надбаннями сучасного наукового знання?

Уявлення про соціальну реальність під впливом постнекласичної науки теж отримують нові філософські конотації. Висновки вчених приголомшливі. Так, І. Пригожин приходить до парадоксального висновку про те, що наша смертність є результатом недостатньої інформованості [21, с. 5]. Цей учений зробив дуже багато, щоб повернути час у фізику. Річ у тім, що до 70-х років ХХ ст. у фізиці панувало уявлення про те, що «насправді» все у світі відбувається у відповідності з лінійними динамічними законами. Як виявилось, процеси проходять нелінійно і, відповідно, нелінійні закони, хоч і теоретично, але вводять у науку положення про зворотність часу.

Соціальні науки дещо відстають від сучасної постнекласичної науки. У деяких випадках, глухі кути, у яких вони опинилися через вичерпаність уже застарілих уявлень, змушують активніше шукати нові підходи в розумінні соціальної реальності. В. Палагута, аналізуючи соціальну онтологію, акцентує увагу на пропозиції Е. Дюркгайма вести пошук певних антропологічних констант й універсальних символічних утворень, щоб подолати обмеженість попередніх методологічних підходів. Український дослідник робить важливий висновок: «У цьому сенсі досить слушною є ідея внутрішнього символічного конструювання феномену соціального. Необхідно відмітити, що ця ідея вказує на можливість розробки онтологічних основ сучасної соціальної теорії, але вже з позицій суб'єктивно-орієнтованого підходу. На це нині спрямовані зусилля низки соціальних теоретиків, що прагнуть у вивченні соціальної реальності перейти з позицій позитивізму і субстанціоналізму на позиції принципово інших теоретичних підходів, зокрема до соціально-топологічного і соціально-конструктивістського підходу» [22, с. 356].

Ідею розуміння соціальної реальності, що заснована на парадоксальних висновках постнекласичної науки демонструє зокрема П. Бурдьє [23]. Французький філософ вважає, що суспільство існує у двох іпостасях: по-перше, як «реальність першого порядку» – система – розподілення матеріальних ресурсів і засобів присвоєння престижних соціальних благ і цінностей, по-друге, як «реальність другого порядку» – символічна матриця практичної діяльності, поведінки, мислення, емоційних оцінок і суджень соціальних агентів. На думку П. Бурдьє [23], людські істоти є в один і той же час біологічними індивідами і соціальними агентами, що творять соціальність через причетність до соціального простору (до соціального поля). Як біологічні індивіди, люди знаходяться, так само як і предмети, у певному фізичному просторі і займають місце. Вони не володіють фізичною здатністю перебувати одночасно в декількох місцях. Місце, може бути визначене абсолютно, як те, де знаходиться агент або предмет, як «локалізація», або як позиція, як ранг у порядку. Займане місце може бути визначене як площа, поверхня й об'єм, який займає агент або предмет, його розміри або його габарити (як іноді кажуть про автомобіль). Одним із прикладів є місце проживання індивіда.

У той час, соціальний простір – це взаємовиключення (або розрізнення) позицій, які його утворюють, це структура співставлення соціальних позицій. Соціальні агенти, а також ними привласнені предмети (власність), розміщені в якомусь місці соціального простору, що може бути охарактеризована через його релятивну позицію щодо інших місць і через відстань, яка відокремлює це місце від інших. Соціальний простір прагне втілитися у фізичному просторі, наприклад, шляхом викорінення або депортації деяких небажаних людей. Можна також проаналізувати структуру університетського простору, що у різних його варіантах завжди прагне позначити видатне місце викладача (кафедру), або структуру міського простору (в Києві опозиція печерських пагорбів й іншої частини міста). Можна побачити, що соціальне розмежування, об'єктивоване у фізичному просторі, функціонує одночасно як принцип бачення, як категорія сприйняття й оцінювання, тобто, як ментальна структура. Саме за допомогою такого втілення в структурах присвоєного фізичного простору, накази соціального порядку і заклики до негласного порядку об'єктивної ієрархії перетворюються на системи переваг і в ментальні структури.

Соціальний простір, таким чином, вписано одночасно в об'єктивні просторові структури і в суб'єктивні структури, які є почасти продуктом інкорпорації об'єктивованих структур. Він схильний до того, щоб його розглядали як просторові схеми. Соціальний простір – це не фізичний простір, але він намагається втілитися в ньому якомога повніше [23, с. 24]. Фізичний простір – це соціальна конструкція і проекція соціального простору, об'єктивація існуючих суспільних відносин. Соціальний простір – абстрактний простір, що сконструйований полями (економічним, інтелектуальним тощо). Підсумовуючи філософське бачення соціальної реальності П. Бурдьє, яке представлено в дещо спрощеному вигляді, можна сказати, що воно враховує характерне положення постнекласичної науки – врахування людини, її душевно-духовного впливу на світ у якому вона живе і діє. Сучасне природознавство зробило досить успішну спробу об'єднати фізичний і інформаційний підходи. Як зазначає І. Герасимова: «Світ і об'єктивний, і суб'єктивний одночасно» [24, с. 218]. Видатний фізик

А. Ейнштейн ставив таке питання своїм опонентам: «Коли миша дивиться на Всесвіт, чи міняються від цього властивості останнього»? Ні, звісно, фізичні властивості Всесвіту не міняються, але в очах миші нічне небо, як і взагалі реальність, представляється іншими, ніж в очах і свідомості вченого астронома.

Якщо уявити собі стародавнє суспільство пастухів і виноградарів, то на відміну від нас вони не мали уявлень ні про електрони і протони, ні про гени чи галактики з мільярдами зоряних систем у кожній. Усього цього не було у їх реальності, тобто в їхньому інформаційному полі. «Незалежності» пізнання і світу від суб'єкта не існує, оскільки ми не можемо накласти свої уявлення про світ (свою реальність) на їх уявлення (їхню реальність). Людина розширює межі світу ентропійно (інформаційно). Унаслідок розширення та поглиблення людських уявлень світ набув динаміки. Стійкість об'єктивно-матеріалістичного підходу до дійсності пов'язана з її зовнішньою видимістю. Ми спостерігаємо «схід» і «захід» сонця», що й відображено в мові: «Сонце сходить і заходить»... Потрібна чимала сила уявлення, щоб всупереч «очевидності» зрозуміти, що без суб'єкта (прямого або непрямого) немає об'єкта. Йдеться про інформаційну революцію в науці та нашому житті. Те, що ми називаємо традиційним світоглядом, є «сумішню» безлічі суб'єктивних інформаційних «полів» різного рівня. При цьому домінуючу роль відіграє колективне інформаційне поле діячів науки.

Сучасна наука невпинно відходить від лапласівського детермінізму. Стахастична та нелінійна природа розвитку соціальної реальності спонукає вести пошук іншої основи забезпечення оптимального соціального буття. Для соціальних наук це має велике значення – з'являється потреба переходу від сутнісної до смислової орієнтації людського пізнання та діяльності. На прикладі неправильних типів державного устрою, Платон розкривав згубність для людей властивих їм вад і псевдоцінностей, які позначаються на життєвих установках усього населення. Невірні переконання людей стають причинами чвар, воєн, поганих законів і нещасного життя людини. Це дозволило філософу констатувати суперечливість людської природи, яка прагне замість саморозвитку до задоволень. Соціальна реальність – це проекція внутрішнього світу людини, її знань та уявлень, а також морально-інтелектуального рівня розвитку. У той же час треба враховувати, що і внутрішній світ людини є проекцією соціальної реальності. Суспільне оточення активно (тут виникає інше непросте питання з яким наповненням) впливає на внутрішній світ людини.

Соціальні науки разом із відповідями на питання «Чому?» стали орієнтуватися на відповіді на запитання «Навіщо?». Кожен соціальний феномен має причину свого виникнення, але не кожен має смисл свого існування. Хіба мало в нашому житті абсурдних фактів, що заважають нашому процвітанню?

У сучасній світовій філософії соціальна онтологія займає особливе місце, оскільки задається питаннями про смисл людського буття – головного питання Святого Письма – що означає бути людиною, яким має бути суспільство для прояву в людині людського і як облаштувати життя на розумних основах духовності, порядку, взаєморозуміння, любові? Усі ці питання набувають сенсу метафізичних пошуків призначення людини та її ролі у творенні справжнього людського суспільства. Життя кожної людини не редукується до пошуку «хліба насущного», людина покликана жити за моделлю справедливого, морального, раціонального, гармонійного співіснування, тобто так, як передбачив Вседержитель.

Таким чином, можна зробити головний висновок нашого дослідження: соціальна реальність є суб'єктивно-об'єктивною, це об'єктивований внутрішній світ людини та результат і одночасно процес цілеспрямованого творіння Вседержителя і людини як його співтворця. В інтересах людини привести світ (у тому числі її внутрішній світ) у якому вона живе у відповідність до задуму автора творіння. Саме це є умовою процвітання людини і суспільства на планеті. Ігнорування чи не розуміння цього несе військові, екологічні, економічні, демографічні, соціальні, сімейні, медичні та інші проблеми для людини.

Подальші дослідження важливо спрямувати на можливість передбачення майбутнього. Уже зрозуміло, що на основі жорсткої детермінації минулих і теперішніх подій та екстраполяцій сумнівно отримати вірогідний результат [25]. Звичайно відкидати детермінацію й екстраполяцію не варто, але вони мають вузькі межі свого застосування. Розширення можливостей передбачення постнекласична наука вбачає в тому, що потрібно перестати з порога відкидати екстрасенсоріку, пророкування, астрологію. Важливо побачити в них раціональне зерно, видобути корисні елементи, відкинувши при цьому окультний непотріб.

Література:

1. Жеребкін С. В. Нестабільні онтології в філософській антропології XX – XXI ст. [Текст] : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.04 / Жеребкін Сергій Васильович; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2013.

– 34 с.

2. Кузь О. М. Репрезентації суб'єктності в постсучасності [Текст] : монографія / Кузь Олег Миколайович; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : ІНЖЕК, 2010. – 310 с.

3. Мальована Н. В. Трансформація мовної реальності в умовах культурної глобалізації: філософсько-освітній вимір [Текст] : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Мальована Ніна Володимирівна; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2012. – 19 с.

4. Степаненко І. В. Духовність: філософські конструкти і соціокультурні репрезентації [Текст] : дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.04 / Степаненко Ірина Володимирівна; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2004. – 422 арк.

5. Степаненко І. В. Духовність у теоретико-методологічній перспективі антропології межі / І. В. Степаненко // Визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання // Зб. наук. праць: Філософсько-антропологічні студії, 2013. – К. : СтилоС, 2013. – С. 282–289.

6. Базалук О. А. Окунаєсь в реальність / О. А. Базалук. – Полтава : АСМИ, 2008. – 342 с.

7. Куцепал Світлана Вікторівна. Онтологія в сучасній французькій філософії : Автореф. дис. ... доктора філософ. наук: 09.00.05 / Куцепал С.В.; КНУТШ. – Київ, 2005.

8. Аляєв Геннадій Євгенович. Онтологія і феноменологія незбагненого: С. Л. Франк у філософському дискурсі 20 сторіччя : Автореф. дис. ... доктора філософ. наук: 09.00.05 / Г. Є. Аляєв; КНУТШ. – Київ, 2003.

9. Баумейстер А. Онтологія як філософська дисципліна: український контекст / А. Баумейстер // Філософська думка : український науково-теоретичний часопис / Нац. акад. наук України, Ін-т філософії. – Київ, 2013. – № 5 : Філософський факультет. – С. 26–40.

10. Петренко В. Ф. Конструктивизм как новая парадигма в науках о человеке / В. Ф. Петренко // Вопросы философии : научно-теоретический журнал / РАН. – Москва, 2011. – № 6. – С. 75–81.

11. Гошовська, Валентина Андріївна. Соціальна реальність у контексті розбудови демократичного суспільства [Текст] : навч. посіб. / В. А. Гошовська; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ : НАДУ, 2008. – 290 с

12. Кравцов Ю. С. Соціальна реальність у контексті правової освіти [Текст] : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Юрій Сергійович Кравцов; Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». – Одеса, 2014. – 31 с.

13. Сознание и социальная реальность [Текст] / ред. И. Ф. Кононов; Луганский национальный педагогический ун-т им. Тараса Шевченко. Кафедра философии и социологии. Центр по изучению общественных процессов и проблем гуманизма. – Луганск : Альма матер, 2004. – 432 с.

14. Шарипова Роза Рафаковна. Социальная реальность как форма бытия [Текст] : науч.-метод. материалы для самостоятельной работы студ. 4-5-х курсов пед. вузов / Р. Р. Шарипова; Стерлитамакский гос. педагогический ин-т. – Стерлитамак : РИО Стерлитамакского гос. педагогического ун-та, 2001. – 84 с.

15. Данилевский Игорь Владимирович. Структуры коллективного бессознательного: квантовоподобная социальная реальность [Текст] / И. В. Данилевский; Казанский гос. энергетический ун-т. – 2. изд., испр. и доп. – М. : КомКнига, 2005. – 374 с.

16. Світоглядні імплікації науки / Валентин Сергійович Лук'янець, Олександр Михайлович Кравченко, Людмила Василівна Озадовська та ін.; В.о. НАН України. Ін-т філософії ім. Г. С.Сковороди. – К. : Парапан, 2004. – 408 с.

17. Антология мировой философии : в 4-х т. – Москва : Мысль. – (Философское наследие). Т. 1, ч. 1 : Философия древности и средневековья. – 1969. – 576 с.

18. Кудрявцев Н. И. Синергетика как парадигма нелинейности / Н. И. Кудрявцев, С. А. Лебедев // Вопросы философии: Научно-теоретический журнал / РАН. – Москва, 2002. – № 12. – С. 55–63.

19. Хокинг С. Мир в ореховой скорлупке [Текст] : новейшие тайны Вселенной в кратком и красочном изложении / Стивен Хокинг; пер. с англ. А. Г. Сергеев. – СПб. : Амфора, 2007. – 218 с.

20. Космический разум: проблемы и суждения [Текст] / Общед. науч. центр проблем космического мышления, Секция «Жизнь и разум во Вселенной»; ред. кол.: Л. М. Гиндилис (отв. ред.) [и др.]. – М. : Международный Центр Рерихов : Мастер-Банк, 2008. – 358 с.

21. Пригожин Илья. Время, хаос, квант [Текст] : к решению парадокса времени / И. Пригожин, И. Стенгерс; пер. Ю. А. Данилов; ред. В. И. Аршинов. – М. : Прогресс, 1999. – 266 с.

22. Палагута В.И. Социальная онтология в контексте разработки современной социальной теории // Актуальные проблемы духовности : збірка наукових праць / Мін. осв. і науки України; Криворізький держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2009. – Вип. 10. – С. 350–359.

23. Бурдьє П. Социальное пространство: поля и практики [Текст] : пер. с фр. / Пьер Бурдьє; сост., общ. ред. пер., послесл. Н. А. Шматко. – М. : Институт экспериментальной социологии; СПб. : Алетей, 2005. – 576 с.

24. Герасимова И.А. Размышления о книге «Релятивизм как болезнь современной философии» / Вопросы философии. – 2015. – № 8. – С. 213–218. (Релятивизм как болезнь современной философии. Ответ. ред. В. А. Лекторский. – М. : Канон+РООИ «Реабилитация», 2015. – 392 с.).

25. Постнеклассика: философия, наука, культура: Коллективная монография / Отв. ред. Л. П. Киященко и В. С. Степин. – СПб. : Издательский дом «Мирь», 2009. – 672 с.

Стаття рекомендована до друку кафедри філософії, політології і права Херсонського національного технічного університету, протокол № 3 від 9. 10. 2015 р.